

Kapitel 10

Grundlagen och Folkmakten

All makt tillhör folket

Frihetskampens program

I april 1869, några månader efter det att Kubas första frihetskrig startats, samlades ledare för olika grupper, frihetskämpar – *mambiser* – i staden Guáimaro i provinsen Camagüey. De kom från olika delar av östra Kuba där kampen hade börjat

Det var nödvändigt med denna kongress, det hade diskussionerna hittills visat. De behövde enas om sitt program för frihetskampen, ett program som skulle komma att utformas som Kubas första grundlag. Punkt 1 i grundlagen sa: *Den lagstiftande makten ligger hos representanthuset*. Punkt 24 *Alla invånare i republiken är helt fria* kom till efter en känslomättad diskussion. Slaveriet fanns kvar på Kuba då. Punkt 26: *Republiken erkänner inga auktoriteter, titlar eller privilegier* gjorde upp med kolonialisterna.

Grundlag för nationen 1869

Det som skedde i april 1869 i Guáimaro var att kubaner utifrån sina egna behov skrev sin egen grundlag, och de kom överens genom att diskutera och rösta.

Den kubanska nationen föddes på allvar under detta första frihetskrig 1868–1878, då kubaner av alla hudfärger kämpade tillsammans för rätten att ta sin framtid i egna händer.

Nationens självständighet mot utländsk inblandning är förutsättningen för att folket själv ska kunna bestämma över sitt eget öde, dvs. förutsättningen för demokrati.

Plattilläggets och Helms-Burton-lagens falska grundlag

1901 påtvingades Kuba en annan slags grundlag genom USA:s ockupation. Den grundlagen var utformad som en dålig kopia av USA:s konstitution, och den innehöll Plattillägget som gav USA rätt att ingripa militärt närhelst dess president så behagade. Det var inte kubanernas grundlag utan en nykolonial maktutövning.

På samma sätt anger USA:s Helms-Burtonlag idag krav på hur Kubas grundlag ska se ut under ”Title II, sections 205 & 206”.

Folkets styrka ger ny grundlag 1940

Möjligheten att få besluta om en ny grundlag var en eftergift från USA inför arbetarrörelsens och de progressivas växande styrka på Kuba. Val till en ny konstituerande församling genomfördes 1939, och församlingen antog den nya grundlagen 1940. Se kapitel 2, avsnittet *Den gode grannens politik*.

Grundlagen 1940 var folkets, och den var oerhört omfattande. I sina 19 kapitel tar den upp Kubas suveränitet, medborgarnas likhet inför lagen och förbud mot all slags diskriminering. Lagen lägger fast arbetarnas rättigheter och att de fattiga har rätt till socialt och ekonomiskt stöd.

Det krävs mer än grundlagstext

Men med USA:s starke man Fulgencio Batista vald till president strax efter antagandet av den nya grundlagen var det stopp för tillämpningen av paragrafernas stora löften. Fidel Castro skriver själv i *Historien skall frikänna mig* hur han som nyutbildad jurist 1952 lämnar in en stämningsansökan mot Batistas statskupp den 10 mars som ett brott mot 1940 års grundlag.

20.000 kubaner dog som ett resultat av Batistas blodiga regim. Praktiken visade att 1940 års grundlag inte räckte. Det krävdes att det kubanska folket fullföljde sina frihetskrig, sin kamp för sin enhet, för att genomföra en revolution som gav verklig självständighet. Den revolutionen segrade den 1 januari 1959.

Revolutionen 1959 kräver sin egen grundlag

Efter några års skapande av social rättvisa, där jordreformerna var det grundläggande, och kamp mot CIA-invasion och CIA-organ-

”För första gången hölls val på Kuba utan bajonetter och gevär vid skolingångarna. Det var helt självklart eftersom det inte var fråga om rövarval och slagsmål om bytet, utan det revolutionära folkets val, organiserat av det revolutionära folket i det revolutionära folkets tjänst, där till och med pionjärerna hjälpte till. Valen genomfördes med en entusiasm som inte har sin like i hela vårt lands historia ... Nu finns det inte längre några godsägare, här finns inte längre några utsugande kapitalister, industrimagnater, köpmän, bankirer, importörer, sockerbruksägare. De finns inte därför att de stack, eller därför att de inte längre äger detta. Nu utsuger de inte någon ... De val, som har ägt rum i Matanzas, är de renaste som genomförts i vårt land. Det var ett val utan röstköp, bedrägeri, demagogi eller valfläsk. Ingen behövde fiska röster, för det var inte de personliga ambitionerna som gällde när kandidaterna nominerades, utan de kollektiva. Inga valkampanjer, för valkampanjer här är deras levnadshistoria ... Aldrig tidigare på Kuba, inte ens på den tiden när till och med de döda röstade, har valdeltagandet överstigit 90 procent ...”

Fidel Castro den 26 juli 1974
om valen i Matanzas

iserade banditgrupper, var det dags att institutionalisera revolutionen. Dvs. att ersätta den provisoriska revolutionära regeringen med folkvalda organ. Det kubanska folket mobiliserade sig till diskussion och beslut om en grundlag som motsvarade deras verkliga behov.

En grundlagskommission tillsätts

En kommission tillsattes med representanter för alla folkrörelserna, såsom fackföreningsrörelsen CTC, kvinnoförbundet FMC m.fl., för kommunistpartiet PCC och ungtkommunistförbundet UJC. Arbetarledaren Blas Roca utsågs som ordförande. Kommissionen skulle utarbeta ett förslag till ny grundlag och nya organisationer för samhällets organisering och styrning. Ett system med folkvalda

beslutande församlingar skulle införas på kommun-, provins- och riksnivå.

Val i Matanzas:

Grundlagstanken testas i praktiken

För att pröva de nya demokratiska formerna utsågs provinsen Matanzas till fullskalelaboratorium. Sommaren 1974 genomfördes där val till beslutande församlingar på kommun- och provinsnivå. Till dessa församlingar decentraliserades en lång rad uppgifter som tidigare legat på regeringen och dess ministerier. Erfarenheterna användes sedan i slutarbetet på grundlagsförslaget.

Hela folket diskuterar

Våren 1975 lades grundlagsförslaget fram. Det publicerades i sin helhet i dagstidningen Granma och i veckotidningen Bohemia. Det publicerades också separat och sändes ut till alla folkrörelser och partiets grundorganisationer för diskussion.

På varje arbetsplats genom fackföreningen, i varje kvarter genom CDR-kommittéerna, och i varje jordbruksområde genom Småbondeförbundet ANAP diskuterades förslaget på minst två möten. För att de skulle räknas måste mer än 75 procent av arbetarna respektive familjerna närvara på dessa möten. Förslaget diskuterades också på skolorna, universiteten och i militärförläggningarna. Alla synpunkter, tilläggs- och ändringsförslag antecknades och skickades till grundlagskommissionens sekretariat.

Mer än sex av Kubas nio miljoner invånare deltog vid dessa möten, det vill säga så gott som hela den vuxna befolkningen. Efter detta ”Massornas parlament” diskuterades det omarbetade förslaget på kommunistpartiets kongress i december.

Därefter gick grundlagsförslaget ut till folkomröstning i februari 1976. Förslaget antogs av 97,7 procent av de röstberättigade, som var 98 procent av den vuxna befolkningen. En procent röstade mot förslaget. Övriga röster var blanka eller ogiltigförklarade.

Den 24 februari 1976 trädde Amerikas första socialistiska grundlag i kraft.

All makt tillhör folket

Grundlagen fastställer statens politiska, sociala och ekonomiska grundvalar:

”Kuba är en socialistisk stat av arbetare och bönder och övriga manuellt och intellekt-

tuellt yrkesverksamma ..... All makt tillhör det arbetande folket, som utövar den direkt eller genom folkmaktsförsamlingarna och övriga statliga organ ..... Kubas Kommunistiska Parti, martianskt och marxist-leninistiskt, arbetarklassens organiserade förtrupp, är samhällets och statens främsta ledande kraft, som organiserar och vägleder de gemensamma ansträngningarna för att bygga socialismen och gå vidare mot det kommunistiska samhället .....

”Staten erkänner, respekterar och garanterar trosfrihet. De religiösa institutionerna är skilda från staten. Alla trosriktningar har samma rättigheter.”

”Staten garanterar att ingen arbetsför man eller kvinna skall sakna möjligheter att få ett arbete, att ingen arbetsförmögen skall sakna medel för ett värdigt uppehälle, att ingen sjuk skall sakna hälsovård, att inget barn skall sakna skola, mat och kläder, att ingen ungdom skall sakna studiemöjligheter, att ingen person skall sakna tillgång till studier, kultur och idrott.”

Från var och en efter förmåga – till var och en efter arbetsinsats

Kubas ekonomiska system grundar sig på att samhället äger produktionsmedlen. Där undantas småböndernas och kooperativens jord och redskap, egenföretagares redskap, och samriskföretags egendom. Kooperativen äger inte sin jord, de ”lånar” den.

Den socialistiska principen råder: *Från var och en efter förmåga, till var och en efter arbetsinsats.*

Kuba fördömer imperialismen och erkänner folkens rätt till befrielsekrig och väpnat motstånd.

Grundlagen behandlar medborgarskap, familjen, utbildning, kultur, jämlikhet, medborgerliga rättigheter och skyldigheter, statens organisation, folkmaktsförsamlingarna, rättsväsendet och valsystemet.

Mannen måste delta i hushållsarbetet

Det är kanske inte så ovanligt att kvinnans jämställdhet med mannen skrivs in i grundlagen. Det ovanliga i Kubas grundlag är att mannens och kvinnans lika skyldigheter att delta i hushållsarbetet och dela omsorgen om barnen skrivits in. Statens skyldighet att skapa förutsättningar för en jämlikhet

i praktiken, till exempel genom att bygga daghem, är också inskriven i grundlagen.

Jämställdhetsparagraferna i grundlagen anger också uttryckligen att all diskriminering på grund av ras, hudfärg, kön, trosåskådning eller nationellt ursprung är förbjuden och bestraffas. Alla medborgare har rätt att, oberoende av ras, hudfärg, trosåskådning eller nationellt ursprung, nå befattningar i staten, få lika lön för lika arbete, bo var de vill, bo på alla hotell, serveras på alla restauranger, använda alla transporter, besöka alla badplatser och parker osv.

Ingen privatägd press, radio eller television

Medborgarna garanteras yttrande- och pressfrihet. Massmedia kan dock endast vara samhällelig eller på annat sätt gemensam egendom, t.ex. folkrörelseägda, men aldrig privatägda. Inom det tillåtna faller sålunda olika frivilligorganisationers och religiösa samfunds publikationer. Alla arbetande, intellektuella och kroppsarbetare, bönder, kvinnor, studerande och övriga delar av folket har också mötes-, demonstrations- och föreningsrätt.

1992 års revision av grundlag och vallag

Efter omfattande diskussioner ändrades grundlagen i vissa detaljer 1992. Det handlade om att befria grundlagen från en del inslag påverkade av modeller från Sovjetunionen och Östeuropa. I stället ville man utveckla den kubanska demokratin utifrån egna förhållanden, erfarenheter och praxis. Det handlade också om att anpassa Kuba till nya internationella förhållanden, att underlätta utländska investeringar och att motverka USA:s skärpta blockad.

De viktigaste förändringarna var:

- **Ekonomin:** Man ska tillåta sådana utländska investeringar som bedöms gynna landets ekonomiska och sociala utveckling och inte påverkar den socialistiska grundvalen.
- **Folkmakten:** Kommundelsnämnder införs som ett mellanled mellan kommunförsamlingen och väljarna. Tidigare var det indirekta val till Nationalförsamlingen och provins-

En pionjär vaktar valurnan där rösten avges. När valet är avslutat sker rösträkningen öppet inför alla grannar.

församlingarna: Representanter från resp. kommunförsamling, folkrörelserna och kommunistpartiet bildade en valberedning som lämnade förslag till kandidater till kommunförsamling. Kommunförsamlingen diskuterade och valde därefter ledamöterna till provinsförsamlingen och Nationalförsamlingen.

Grundlagsförändringen har utvecklat denna metod vidare, så att folkrörelserna organiserar ett stort rådslag i hela samhället för att få fram de bästa kandidaterna. Kommunistpartiet och ungdomsförbundet deltar efter 1992 inte i valberedningens arbete.

- **Statens sekulära karaktär:** Från att tidigare ha betecknats som ateistisk, fastslås att staten är neutral i trosfrågor.
- **Utökade medborgerliga rättigheter:** Rätten till religionsfrihet förtydligas och förstärks, liksom jämställdheten mellan könen.
- **Miljöfrågan:** Som första land i världen skriver Kuba i sin grundlag in grund-

tankarna i slutdokumentet från FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro 1992.

- **"Kubanisering":** Det finns genomgående i den nya versionen strykningar och tillägg som anpassar grundlagen till Kubas specifika historia. José Martí's idéer och tankar har förts in på flera ställen. Tidigare hänvisningar till "stöd av de socialistiska länderna" har av förklarliga skäl tagits bort.

Juni 2002: Kubas folkrörelser agerar mot hoten från Bush – Folket säger "aldrig mer kapitalism!"

Kubas folkrörelser – CTC, ANAP, CDR, OPJM, ACRC, FMC, FEU, FEEM – begärde i ett gemensamt brev den 10 juni 2002 att Nationalförsamlingen måste agera mot USA:s hot mot Kuba. Den 12 juni deltog nio miljoner kubaner i manifestationer i hela landet mot Bush hot: 800 demonstrationståg och 2.230 protestmöten. Nationalförsamlingen beslöt den 13 juni 2002 att ordna en folkomröstning. 15–18 juni genomfördes folkomröstningen.

8.198.237 medborgare, 16 år och äldre, dvs. över 99 procent av de röstberättigade, sa med sina namnteckningar ja till försvaret av Kubas socialistiska samhällssystem. Den 26 juni beslöt Nationalförsamlingen att föra in folkomröstningens krav som ett tillägg i Kubas grundlag. Tillägget lyder som följer:

”Socialismen och det revolutionära politiska sociala systemet som är utstakade i Kubas grundlag har visat sin duglighet under många år av hjältemodigt motstånd mot all slags aggression och ekonomisk krigföring från den ena regeringen efter den andra i det mäktigaste landet som någonsin existerat. Genom att denna socialism och detta sociala system visat sin förmåga att utveckla landet och skapa ett helt nytt och rättvist samhälle, är de oåterkalleliga. Kuba kommer aldrig någonsin att återvända till kapitalismen.”

Podet Popular – Kubas folkfakt

Valda församlingar i kommuner och provinser och nationellt:

- Folkfaktens Nationalförsamling är det främsta uttrycket för folkviljan och Kubas suveränitet. Provinser- och kommunförsamlingarna är uttryck för Kubas decentraliserade folkfakt
- Det är folket – väljarna – som nominerar kandidater som skall vara på valsedlarna. Nomineringsprocessen där hela folket deltar är väl så viktig som valet
- Det är personval utan deltagande av partier
- Det är allmänna och hemliga val
- I kommunvalet väljer man i små valkretsar, en kandidat av flera man känner

Kommunerna har i medeltal 50.000 invånare, men den största – Santiago de Cuba – har över 400.000 invånare och de minsta bara några tusen. Storstaden Havanna som har drygt 2 miljoner invånare, är indelad i 15 kommuner.

Landets 169 kommuner är indelade i små geografiska valkretsar med ca 1.000 invånare. I de minsta kommunerna på landsbygden kan en valkrets omfatta så lite som ett par hundra invånare. Varje valkrets väljer bland sina invånare en ledamot till kommunförsamlingen.

Personval – väljarna nominerar

Valen till kommunförsamlingarna är personval och bygger på väljarnas konkreta kännedom om de personer de nominerar och väljer. Kubas enda politiska parti, det kommunistiska partiet, är enligt lagen förbjudet att delta i valen och har ingen formell möjlighet att påverka nominering och val.

Nomineringarna inför kommunvalet sker på öppna möten i en grannskapsenhet. Högst 8 sådana mindre grannskapsenheter bildar en valkrets. Grannskapsenheterna har endast upp till ett par hundra invånare, för att underlätta att så många som möjligt deltar i nomineringarna. För att ett nomineringsmöte ska bli giltigt måste minst 75 procent av väljarna vara närvarande. Nomineringen är öppen i varje grannskapsenhet, men bara den som får flest röster blir nominerad.

När nomineringen är gjord, och har resulterat i minst två nominerade från valkretsens grannskapsenheter – det är ett villkor för att kunna gå vidare till val – publiceras biografier på de nominerade: ålder, utbildning, yrke, anställning, medlemskap i olika organisationer, särskilda meriter som t.ex. internationella insatser i den militära kampen mot apartheid i Södra Afrika, biståndsarbete i Centralamerika m.m. Dessa biografier sätts upp på anslagstavlor, i kvarterbutiker, skolor, daghem och andra platser i valkretsen som folk ofta besöker. Det är den enda valkampanj som föregår valen, förutom en allmän kampanj för valdeltagande. De nominerade får inte värva röster genom att tala om vad de kommer att göra om de blir valda. De får inte framhålla sina egna förtjänster eller kritisera sina medtävlare. Det är med utgångspunkt från det praktiska handlande de visat i samhället som avgör om de blir valda eller inte valda.

Allmänna och hemliga val

Valen till kommunförsamlingarna hålls med 2,5 års mellanrum, varannan gång på hösten och varannan på våren. Valen är allmänna, hemliga och fria. Alla som fyllt 16 år har rösträtt och är valbara. Valdeltagandet har hittills i alla val varit mycket högt och antalet blankröster eller ogiltiga mycket lågt.

Valen äger rum på en söndag i någon lämplig lokal i valkretsen. Valurnorna bevakas av barn och ungdomar ur pionjärrörelsen. På kvällen avslutas valet. Valurnorna öppnas och rösträkningen sker öppet inför alla grannar.

Om ingen av kandidaterna får mer än 50 procent av rösterna blir det en andra valomgång mellan de två som fått flest röster. Andra valomgångar brukar äga rum i över hälften av valkretsarna. Omsättningen mellan valen är också stor, omkring hälften av kommunförsamlingsledamöterna ersätts med nya i varje val.

I kommunförsamlingen ska de valda företrädarna sina väljare. För att kunna göra det måste de vara tillgängliga i sin valkrets varje vecka för att ta emot synpunkter och svara på frågor från väljarna. Vanligen håller de öppet hus i bostaden ett par timmar på fastställd kvällstid varje vecka. De måste också en gång i halvåret hålla redovisningsmöten för väljarna i sin valkrets, möten som normalt är mycket välbesökta med aktivt deltagande från väljarna i frågor och diskussion. Om väljarna under mandatperioden skulle förlora förtroendet för sin kommunförsamlingsledamot kan de begära nyval. För det fordras att 10 procent av väljarna skriver under en sådan begäran. Då tas hela processen om, vilket kan leda till att ledamoten väljs om igen eller ersätts av någon annan.

- Kommunförsamlingen har ansvar för skolor, daghem, hälsovård, gator och trafik, kultur, idrott, fritid, kommunala företag m.m.
- Kommunstyrelsen väljs av kommunförsamlingen och utser chefer i förvaltningar och företag.
- Ingen kommunal beskattningsrätt. Statliga anslag erhålls. Prioritering av vård, skola, omsorg och kultur.
- Kommundelsnämnder inrättas vid behov.

De valda ledamöterna i kommunförsamlingen får inget betalt för sitt arbete. De arbetar ideellt. De är minst 30 i små kommuner och kan bli flera hundra i stora. De utövar sitt uppdrag på fritiden och det medför inga materiella fördelar. När kommunförsamlingen samlas efter valet väljer de inom sig en ordförande, en vice ordförande och en sekreterare. Ordföranden presenterar ett förslag till kommunstyrelse, sammansatt av några medlemmar av kommunförsamlingen. Förslaget till kommunstyrelse måste godkännas av församlingen. Att vara ordför-

ande, vice ordförande och sekreterare är betalda heltidssysslor. De får samma lön som de hade i sitt ordinarie arbete. I kommunstyrelsen ingår också förvaltningschefer och kommunalråd som också arbetar heltid. Hur många de är beror på kommunens storlek. Styrelsen är ansvarig för att kommunförsamlingens beslut blir genomförda.

Ingen kommunal beskattningsrätt

Kommunen har ingen beskattningsrätt, utan får riktade anslag från staten till de olika förvaltningarna: utbildning, hälsovård, vatten och avlopp, väghållning, elförsörjning, kultur etc. De statliga riktlinjerna är utförliga, men kommunen ansvarar för fördelningen av medlen inom kommunen.

Kommunerna är också huvudmän för lokal näringsverksamhet, som kommunägda bagerier, restauranger, småindustrier etc., och ska bistå företag i kommunen som sorterar under provinsförsamlingarna eller Nationalförsamlingen. Kommunerna utövar också tillsyn över de enpersons- och familjeföretag som vuxit fram under 90-talet och som framför allt finns inom restaurangvärdskap, hantverksyrken, taxi etc., samt över de statliga företagen.

Kommunförsamlingen tillsätter även de lokala domstolarnas domare.

Kommundelsnämnder

I de flesta kommuner finns *kommundelsnämnder* för att minska avståndet mellan medborgarna och de beslutande församlingarna.

Kommundelsnämnderna består av kommunförsamlingsledamöterna i respektive kommundel samt av företrädare för organisationer och institutioner i kommundelen. Kommundelsnämndernas främsta uppgift är att kontrollera att den kommunala verksamheten i kommundelen sköts som den ska, och att bidra till att lösa problem.

I och med den ekonomiska kris som följde på sammanbrottet i handeln med f.d. Sovjetunionen och Östeuropa i början av 90-talet, och upptrappningen av USA:s ekonomiska krigföring, minskades kommunernas budget. De blev tvungna att genomföra omfattande besparingar framför allt inom byggnadsverksamhet och underhåll, transporter, gatuunderhåll etc. Men verksamheten inom hälsovård och skola värjdes mot ned-

skärningar, och även kultur och idrott drabbades i mindre omfattning än den materiella infrastrukturen.

Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna

- Personval även till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna
- Nationalförsamlingen är lagstiftande
- Folket nominerar
- Lägsta ålder för att väljas till ledamot i Nationalförsamlingen är 18 år, och till provinsförsamlingarna 16 år. Rösträttsåldern är 16 år.
- Valberedningar, sammansatta av företrädarna för folkrörelserna, organiserar folkets nominering av kandidater
- Kommunförsamlingarna beslutar om vilka kandidater som skall listas på valsedlarna
- Väljarna kan kryssa för en, flera eller alla kandidaterna
- För att bli vald måste man få minst 50 procent av väljarnas röster. Om ingen får 50 procent blir det omval mellan de två som fick flest röster
- De valda måste hålla kontakt med sina väljare och redovisa sitt arbete
- De valda kan avsättas av väljarna när som helst under mandatperioden

Valen till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna bygger på kommunalvalen och äger rum tre månader efter vartannat kommunval, dvs. med 5 års intervall.

Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna motsvarar vår riksdag och länsstyrelserna, men de kubanska församlingarna har större ansvar, eftersom de har huvudansvaret också för produktionen i landet.

Kommunförsamlingarna spelar en avgörande roll vid nomineringen, och enligt vallagen skall upp till hälften av kandidaterna till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna tas bland kommunförsamlingarnas ledamöter, som är direktvalda av sina grannar. I snitt blir det en ledamot till Nationalförsamlingen per 15–20.000 in-

vånare i kommunen – större kommuner får färre och små kommuner fler ledamöter per invånare. Till provinsförsamlingarna får kommunerna i snitt en ledamot per 10–15.000 invånare. Den goda personkännedom om kandidaterna som utgör grundvalen för kommunalvalen föreligger inte när val-distrikten omfattar så många människor. Så nomineringsförfarandet är annorlunda.

Folkrörelserna bildar valberedningar

Inför valen till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna bildas valberedningar på nationell, provins och kommunal nivå. Varje valberedning består av representanter för folkrörelserna: Fackföreningsrörelsen CTC, Kvinnoförbundet FMC, Småbondeförbundet ANAP, Kommittéerna för Revolutionens Försvar CDR, Elevförbundet FEEM och Studentförbundet FEU.

Representanten för CTC är ordförande i varje valberedning. Valberedningarna föreslår kandidater till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna och utgår från förslag från allmänheten och från de sex stora folkrörelserna. Men det är inte så att FMC får sin kandidat, CTC sin kandidat osv., utan de ska enas om gemensamma kandidater. Kandidaterna representerar inte organisationerna, utan ska representera kommunens hela befolkning. Det sker också en samordning mellan kommuner och provinser på nationell nivå för att se till att det blir balans mellan olika geografiska områden och mellan olika samhälleliga erfarenheter, åldrar, kön, yrken, osv.

I processen hålls tiotusentals möten inom folkrörelserna runtom i landet, på arbetsplatserna, i bostadsområdena, på jordbrukskooperativen etc. I valet 1998 fördes det fram över 60.000 förslag till kandidater. Många hade föreslagits av flera organisationer. Valberedningen gör en lista med de kandidater som fått flest nomineringar och som är mest lovande, och frågar dem om de kan få ta referenser på arbetsplatsen, i bostadsområdet m.m.

När valberedningen har ett första förslag på en lista – med minst dubbelt så många kandidater som det antal mandat som tillkommer kommunen – underställs den kommunförsamlingen, som håller ett möte med kandidaterna och frågar ut dem och väljer bland dem det antal som motsvarar

kommunens mandat i Nationalförsamlingen respektive provinsförsamlingen. Om kommunförsamlingens ledamöter, som valda företrädare för befolkningen, förkastar så många kandidater att det inte blir en kvar till varje mandat måste valberedningen gå hem och utarbeta ett nytt förslag.

Det är kommunförsamlingen i varje kommun som bestämmer vilka kandidater som ska stå på den slutgiltiga listan. Upp till hälften av kandidaterna skall nomineras från kommunförsamlingarnas egna ledamöter. Eftersom valsedlarna i valen till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna bara innehåller lika många namn som antalet platser, så är nomineringsprocessen avgörande. Tanken är att samarbetet mellan de direktvalda kommunförsamlingsledamöterna och representanterna för folkrörelserna ska garantera att de nominerade kandidaterna har väljarnas förtroende, vilket väljarna kan visa på valdagen.

Kandidaterna godkänns eller underkänns

I valet – som äger rum vart femte år och går till som kommunalvalen – ska väljarna på valsedlarna kryssa för de kandidater som de väljer, dvs. med ett kryss godkänna eller, genom att inte kryssa, underkänna kommunförsamlingens förslag. Valkampanjerna blir sålunda inte en strid om rösterna mellan kandidaterna utan handlar om att vinna väljarnas förtroende utan att misskreditera någon annan. Väljarna kan avstå från att kryssa för en, flera eller alla kandidater. Om väljaren inte kryssar för någon alls räknas rösten som en blankröst. Om väljaren i stället för att kryssa för namn stryker namn eller skriver något på valsedeln räknas den som ogiltig. De kandidater som inte får minst 50 procent av avgivna röster blir inte valda. Då måste nomineringsprocessen och valet göras om med nya kandidater. Det har ännu inte skett någon gång att en kandidat som nominerats av kommunförsamlingen misslyckats med att få minst 50 procent av rösterna i valet. De lägsta procentsiffrorna har i någon enstaka kommun legat strax under 80 procent, och har då betraktats som ett avsevärt misslyckande.

Från starten 1976 var valen till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna indirekta, dvs. ledamöterna valdes av kommun-

församlingarna, ungefär som valen till första kammaren i Sverige tidigare. Det första direkta valet till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna ägde rum 1993, i den ekonomiska krisens – specialperiodens – värsta skede. Det var också den tid då farhågorna/förhoppningarna i omvärlden var som störst att USA:s blockad skulle lyckas knäcka den kubanska modellen. Valet 1993 blev därför en slags folkomröstning för eller emot den kubanska samhällsmodellen och dess högsta ledning. Kampanjen inför det valet blev en kampanj för att så många som möjligt skulle gå och rösta, och att så många som möjligt skulle lägga sin röst för alla kandidater – *El voto unido* - eller Enhetslistan, skulle man kanske kunna säga på svenska. Det innebar att väljaren kryssade för alla kandidater i en särskild cirkel, i stället för att kryssa för varje enskilt namn. De flesta valde att sätta sitt kryss för *El voto unido*.

Det finns inget krav på att vara medlem i kommunistpartiet för att bli nominerad till Nationalförsamlingen, provinsförsamlingarna eller kommunförsamlingarna, och partiet spelar ingen formell roll i nomineringarna. Andelen ledamöter i Nationalförsamlingen som är medlemmar i kommunistpartiet har dock ökat från drygt 60 procent i de första valen till över 80 procent i det senaste.

Ledamöterna i Nationalförsamlingen får inga personliga fördelar eller ekonomiska lättnader. De behåller sina gamla arbeten och får tjänstledigt utan lön. Under tiden får de ersättning som motsvarar den ordinarie lönen och traktamente för extra kostnader för att resa till och vistas i Havanna. Ledamöterna är skyldiga att hålla kontakt med sina väljare, lyssna på deras klagomål och förslag, och regelbundet inför dem redogöra för sin verksamhet som ledamot. De kan när som helst få sitt mandat återkallat av sina väljare. Respektive kommunförsamling kan bestämma att när som helst under mandatperioden hålla nyval kring en eller flera av kommunens platser i Nationalförsamlingen.

Kubas parlament och regering

- Nationalförsamlingen väljer sin ordförande, vice ordförande och sekreterare
- Inom sig väljer Nationalförsamlingen ett råd, *Consejo de Estado*, med 31 personer

och Kubas president, vice presidenter m.fl.

Blankröster

På Kuba, till skillnad från i Sverige, räknar man blankrösterna för sig. Vid valet till Nationalförsamlingen 1993 var 3,04 % blankröster, 1998 var det 3,36 % och vid valet i januari 2003 var det 3,00 %. Det är demokratiskt viktigt att särredovisa de röster som uttrycker missnöje av något slag. På Kuba utgör blankrösterna endast några få procent.

Det är en himmelsvid skillnad mellan att rösta blankt och att gå den aggressiva stormakten USA:s ärenden och medverka i annekteringspolitikens dissidentprojekt.

Oktober 2002 – valen till kommunförsamlingarna

I det senaste valet till kommunförsamlingarna, som hölls i oktober 2002, var det, som under tidigare val, mycket stor uppslutning:

röstberättigade	8.352.948	
valdeltagande	7.998.061	95,75 %
blankröster	222.576	2,78 %
ogiltiga valsedlar	202.870	2,54 %

Antalet valda ledamöter till alla 169 kommunförsamlingarna: 14.946

andelen kvinnor	23,37 %
ungdomar 16–30 år	7,04 %
i åldern 31–40 år	37,47 %
i åldern 41–50 år	32,43 %
i åldern 51 och äldre	23,06 %

Omvalda: 46,16 %

Efter de genomförda kommunvalen kunde den omfattande nomineringsprocessen påbörjas inför valen till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna, som fastställdes äga rum den 19 januari 2003.

Januari 2003 – valen till Nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna

19 januari 2003 hölls val till Nationalförsamlingens 609 delegater och provinsförsamlingarnas totalt 1.199 delegater. Valdeltagandet var sedvanligt högt; 97,61 % av alla som hade rösträtt. 91,35 % av dem som röstade på kandidaterna la sin röst på *El voto unido*, enhetsrösten, dvs. de röstade för alla de föreslagna kandidaterna på valsedeln. 96,14 % av de inlämnade valsedlarna var giltiga röster för kandidater, 3,0 % var blankröster och 0,86 % ogiltigförklarades.

Beträffande sammansättningen av Kubas Nationalförsamling finns siffror från mandatperioden 1998-2003. Siffrorna från valet 19 januari 2003 har inte hunnit presenteras då detta skrivs. Av Nationalförsamlingens 601 ledamöter var andelen kvinnor 28 procent. Medelåldern var 45 år. Av dem som valdes i 1998 års val var 65 procent nya som ledamöter i Nationalförsamlingen. 46 procent av Nationalförsamlingens ledamöter är också valda som ledamöter till sin kommunförsamling.

Ledamöternas sammansättning var en spegel av hela Kubas befolkning:

145	arbetare, småbönder, lärare, hälsovårdare m.fl.
26	vetenskapsmän och -kvinnor
7	idrottare
30	journalister
35	från försvarsstyrkorna
64	ledare från kommunistpartiet och det kommunistiska ungdomsförbundet
56	ledare från folkrörelserna
41	ledare från statliga myndigheter och företag
173	ledare från folkmaktsorgan i kommunerna
90	ledare från kommundelsnämnder
21	tjänstemän från statsförvaltningen
3	präster

Flera av ledamöterna har räknats två gånger, eftersom de dels hade en heltidsanställning och dels ett förtroendeuppdrag.

- På förslag från presidenten utser Nationalförsamlingen ministerrådet, dvs *Kubas regering*.

Efter valet den 11 januari 1998 samlades den nyvalda Nationalförsamlingen till sin första session den 24 februari. Ordföranden i Kubas nationella valkommission presiderade över sessionen tills dess Nationalförsamlingen valt sin egen ordförande, vice ordförande och sekreterare. 1998 gjordes 115 nomineringar till de tre posterna.

Nomineringarna rangordnas av den nationella valberedningen, med de personer som fått flest nomineringar främst. Valberedningen presenterar ett förslag för Nationalförsamlingen som får tillfälle att diskutera förslaget. Därefter sker ett hemligt val av Nationalförsamlingens president, vicepresident och sekreterare.

Nationalförsamlingen är Kubas högsta beslutande och lagstiftande organ. 1998–2002 bestod den av 601 ledamöter. Efter valet i januari 2003 består den av 609 ledamöter. Nationalförsamlingen sammanträder två perioder per år, en period i december och en i juli. Dessutom kan extra sessioner tillkallas vid behov. Inom sig väljer Nationalförsamlingen ett antal utskott för att arbeta med olika frågor, ta fram lagförslag etc. Ett tiotal utskott är permanenta, andra är tillfälliga för speciella behov som uppkommer.

När Nationalförsamlingen inte är församlad är det Consejo de Estado, dvs. Nationalförsamlingens råd, som kollektivt företräder Kubas folk i Nationalförsamlingens ställe. Nationalförsamlingens råd väljs efter valet av Nationalförsamlingens president, vicepresident och sekreterare, och genom medverkan av den nationella valberedningen. Den 24 februari 1998 gjordes 356 nomineringar till de 31 posterna i Nationalförsamlingens råd: President, förste vice president, fem st vice presidenter, en sekreterare och övriga 23 ledamöter, dvs. 31 personer.

Valberedningen konsulterar med Nationalförsamlingens ledamöter som lämnar in nomineringar, vilket kan ske anonymt. Valberedningen rangordnar nomineringarna, så att de personer som fått flest nomineringar sätts främst. Valberedningen ställer samman ett förslag med 31 personer, inkl president, förste vice president etc. I valberedningens uppdrag ingår att se till att förslaget väl speglar Nationalförsamlingens allsidiga sammansättning vad gäller olika yrkeserfarenheter, delar

av landet, förankring i de olika folkrörelserna etc. Rådets president är rådets ordförande och också statsöverhuvud, dvs. Kubas president.

Presidenten ger Nationalförsamlingen förslag till ministrar, inkl. ministern för ekonomi och planering och chefen för Kubas Centralbank, som Nationalförsamlingen tar ställning till och röstar om. Dessa utgör ministerrådet, som är landets verkställande och administrativa ledning, dvs. regering. Presidenten är ordförande i regeringen.

Regeringen har att verkställa Nationalförsamlingens beslut och uttalade intentioner samt följa upp nya lagar som stiftas. Med utgångspunkt från Nationalförsamlingens mål utformar regeringen utvecklingsplaner för landets produktion, utbildning m.m., samt efter diskussion och godkännande i Nationalförsamlingen verkställer regeringen planerna. Regeringen gör förslag till statsbudget och efter godkännande av Nationalförsamlingen tillämpas budgeten. Det är regeringen som utser chefer för statliga myndigheter och företag, och skriver kontrakt med utländska företag om s.k. samriskinvesteringar.

De 14 provinsförsamlingarna konstituerar sig och fungerar på liknande sätt som Nationalförsamlingen. Statens medel fördelas till provinserna som i sin tur fördelar till kommunerna efter anslagsframställningar andra vägen, dvs. från kommun till provins, från provins till stat.

Domstols- och åklagarväsendet är underställda Nationalförsamlingen.

Folkmakten styr företagen, men inte fackföreningarna

På arbetsplatsen möts folkmakt och arbetarmakt. Ledningen för företag och institutioner tillsätts av de folkvalda församlingarna. Arbetarna har inflytande över arbetets planering och innehåll via sina fackliga representanter och via produktionsmöten med hela arbetarkollektivet. Konflikter mellan arbetare och ledning som inte kan lösas på arbetsplatsen förs vidare till den lokala fackliga organisationen och kommunförsamlingen eller kommunaldelsnämnder.

Om arbetarna skulle vilja att företagsledningen avsätts, får de via sin fackliga organisation vända sig till Folkmaktsorganet eller som medborgare vända sig till sina valda representanter i kommunförsamlingen.